MOSZKVAI NEMZETKÖZI KONFERENCIA A KUTATÁS ÉS INNOVÁCIÓ REGIONÁLIS KÜLÖNBSÉGEIRŐL

Lux Gábor

PhD, tudományos munkatárs,
MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete
lux@rkk.hu

Az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont (KRTK) Regionális Kutatások Intézete (RKI), az Oroszországi Tudományos Akadémia Szibériai Tagozatának Közgazdasági és Ipari Termelésszervezési Intézete, a hallei Közgazdasági Intézet, valamint Magyarország moszkvai nagykövetsége 2014. szeptember 11-én szervezte meg közös rendezvényét. Az eseménynek, amely az Oroszország–Európai Unió Tudomány Éve 2014 program keretében valósult meg, a moszkvai Magyar Kulturális, Tudományos és Információs Központ adott helyet. A tizennyolc előadás, az azokat követő vita és a rendezvényt záró kerekasztal-beszélgetés a regionális fejlődés és a kutatás-fejlesztés mellett a tudományos intézményrendszerek kérdéseit is érintette. A résztvevők között a moszkvai, szibériai, uráli és távol-keleti tudományos műhelyek vezetői és képviselői is megjelentek.

A konferenciát *Nagy-Rébék Ferenc*, a moszkvai magyar nagykövetség ideiglenes ügyvivője nyitotta meg. Utalt arra, hogy a válság utáni Európa kormányai és társadalmai a lendületes fejlődés útjait keresik, az Európai Unió arra törekszik, hogy globálisan is versenyképes gazdasági térség maradjon, képes legyen megfelelni a változó világgazdasági követelményeknek. E célkitűzés megvalósításának egyik eszköze a regionális vagy kohéziós politika, amely az Unió harmonikus gazdasági növekedését segíti elő, és a szegény régiók fejlődését, versenyképességük erősítését támogatja.

A tudomány és innováció kérdéseivel foglalkozó előadások sorát *Vlagyimir Ivanov*, az OTA elnökhelyettese, *Török Ádám* akadémikus, az MTA főtitkára és *Viktor Kulesov* akadémikus, az OTA Szibériai Tagozatának alelnöke, a novoszibirszki intézet igazgatója nyitotta meg. Ivanov az orosz tudományos és innovációs intézményrendszer 100–150 városra kiterjedő hálózatát értékelve a hetven, korábban zárt *„tudományos város”* katalizátorszerepét hangsúlyozta, amelyek ma technológiai parkok, innovációtranszfer-intézmények által kísérlik meg a bekapcsolódást környezetük gazdaságába. Az orosz kormány innovatív fejlesztési területek koncepciójával klaszterépítési folyamatokat, regionális innovációs rendszerek kialakulását kívánja elindítani.

Török Ádám az innováció nemzetközi versenyét vizsgálva felhívta a figyelmet a közepes jövedelmű gazdaságok fejlődési csapdájára, amelyből a posztszocialista országok csak a jelenleginél erősebb innovációs stratégiák segítségével tudnak kitörni, és folytatni felzárkózásukat a vezető nyugati gazdaságokhoz. A Közép- és Kelet-Európa lemaradását mutató innovációs statisztikák, rangsorok mellett reményt mutatnak bizonyos részterületek, Magyarországon például a felsőoktatás javuló teljesítménye, de mind az egyetemi rangsorokban, mind a szabadalmi aktivitásban és a tudás vállalati hasznosulásában tapasztalt lemaradás válaszlépéseket igényel. Ez első lépésben a tudományos eredmények növekvő számát, másodikban pedig jobb hasznosítását igényelné.

Viktor Kulesov Szibéria innovatív fejlődési esélyeiről tartott előadást. A nagytérség fejlesztésére született stratégiák és politikai elképzelések összességükben az új termékek kifejlesztését szorgalmazzák a nyersanyagexport és a késztermékimport egyensúlyának újrahangolása érdekében. Míg Oroszország európai felében elsősorban az életminőséghez (elsősorban sporthoz és kikapcsolódáshoz) kapcsolódó nagyberuházások kaptak állami figyelmet, Szibériában a koncentrált decentralizáció elveit alkalmazva a bányászat, feldolgozóipar és az egyetemi városokra, tudományos központokra alapozott innovatív fejlesztéseket részesítik előnyben.

A konferencia további előadásai között több előadó foglalkozott az innováció és a kormányzás kapcsolatával. *Pálné Kovács Ilona* akadémikus a kormányzás tudástartalmáról és az innováció regionális beágyazottságáról szólván kiemelte, hogy az egyetem–ipar–kormányzati kapcsolatrendszer ún. „Triple Helix modelljét” egyre inkább négyeleműként érdemes értelmezni, amelyben egyre jelentősebb szerepet töltenek be a helyi környezet intellektuális erőforrásai; Közép-Európában azonban a központosított kormányzás és az erős területi koncentráció nem segíti elő ezek megfelelő kiaknázását. *Horváth Gyula*, az MTA doktora további, a közép-európai térségre kiterjedő összehasonlító adatokkal bizonyította, hogy a szellemi potenciál, a K+F-kapacitások és a tudás egyenlőtlen megoszlása a gazdasági teljesítményre és a társadalmi megújulóképessgére is számottevő hatást gyakorol – az innovatív fejlődés a tudomány érdemi decentralizációját igényli, s erre mindeddig elsősorban Lengyelországban és a volt kelet-német tartományokban találunk biztató példákat. *Galina Untura*, az OTA Szibériai Tagozatának vezető kutatója a gazdasági tudás szerkezetátalakulásában, valamint Szibéria és Oroszország globális integrációs stratégiáiban betöltött szerepére hívta fel a figyelmet. Szibéria pozíciói ezen a téren elmaradnak az ország vezető tudományos központjaitól (Novoszibirszk eredménye nemzeti összehasonlításban csak az 5. helyet biztosítja), ugyanakkor bizonyos iparágakban (repülőgép- és űrtechnika, olajipar, újabban az orvostudomány, infokommunikációs területek és fotonika) megtalálhatók az elméleti tudás kiválósági szigetei. Ezek a szigetek, bár viszonylag szűkek, területi közelségük révén aktív és hatékony innovációs rendszerekbe szervezhetők, amelyek megfelelő kritikus tömeget is képviselnek az orosz térgazdaságon belül.

A viták egy másik csoportja az innovatív fejlődés és az ipar kapcsolatát elemezte. *Gerhard Heimpold*, a hallei Közgazdasági Intézet professzora arra hívta fel a figyelmet, hogy a német egyesítés rejtett költsége és mellékhatása, a mintegy 86 ezer főt foglalkoztató vállalati kutatási részlegek megszüntetése, az állami intézmények leépítése (1991 és 2011 között 43-ról 36 ezer főre csökkenő létszám) máig súlyos következményekkel jár a keleti

tartományok fejlődési pályáját tekintve. A vállalati székhelyek hiánya, a keleti vállalatok kisebb átlagos mérete további szerkezeti problémákat jelent a gazdaság innovatív fejlődése szemszögéből. *Lux Gábor*, az MTA KRTK RKI tudományos munkatársa a közép-európai ipari versenyképesség új kihívása, a regionális és helyi adottságokra építő endogén fejlődés problémakörét elemezte, kiemelve a hosszú távú tőkeakkumuláció és tudásképződés, a lokálisan szerveződő fejlesztő intézmények jelentőségét. *Dmitrij Verhovod*, a Novoszibirszki Akagyemgorodok Technopark főigazgatója az ipari kutatások és a vállalatok közötti kapcsolatok kiépítését vette górcső alá; ennek gyakran akadálya a helyi ipar már-már archaikus szerkezete és területi monopóliumokkal tarkított szervezetrendszere is, amely nem képes befogadni a tudományos központok eredményeit. Ezt a problémát a megfelelő innovációtranszferszolgáltatásokkal, a kezdő vállalkozások indulását segítő inkubációs központokkal lehet áthidalni. A K+F decentralizációjának gyakorlati megvalósításáról beszélt *Olga Kuznyecova* professzorasszony, a Moszkvai Állami Egyetem Rendszerelemző Intézetének vezető kutatója, valamint *Elena Lencsuk*, az OTA Közgazdasági Intézete Innovációgazdasági Központjának igazgatója is.

A konferencián elhangzott előadások, viták és az azokat követő kerekasztal-beszélgetés új párhuzamokat és kontrasztokat tártak fel a közép-európai és orosz fejlődési pályák között; rávilágítottak a K+F, innováció és innovatív újraiparosítás (köztük a zöld gazdaság) problémáira. A résztvevők hangsúlyozták a magas színvonalú kutatások és a tudástranszfer jelentőségét a gazdaság- és társadalomfejlesztésben, valamint fontosnak tartották a nemzeti, regionális tudományos műhelyek közötti további együttműködést. Az innovatív gazdaság fejlesztése Oroszország és az Európai Unió közös érdeke, és ebben a MTA, valamint az Oroszországi Tudományos Akadémia közötti együttműködés megerősítése hídszerepet tölthet be.

(Regionális fejlődés Közép-Európában és Oroszországban: A kutatás és innováció regionális különbségei. Nemzetközi konferencia, Moszkva, 2014. szeptember 11.)

Kulcsszavak: *regionális tudomány, regionális politika, innováció, innovációtranszfer, kutatásfejlesztés, újraiparosítás, Oroszország*

HÍRES TUDÓSOK VÉLEMÉNYE A TUDOMÁNYRÓL – VAGY MÉGSEM? A SHAPIN-MONDATOK ELEMZÉSE

Woynarovich Ferenc

a fizikatudomány doktora, címzetes egyetemi tanár,
MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont Szilárdtestfizikai és Optikai Intézet
woynarovich.ferenc@wigner.mta.hu

Közel másfél évtizede, a tudományháborúnak nevezett vitasorozat mainál jóval aktívabb szakaszában Steven Shapin tudománytörténész megjelentetett egy híres (többségükben természet-) tudósok metatudományos, azaz a tudományok természetére vonatkozó nézeteit áttekintő tanulmányt (Shapin, 2001). Ebben érdekes mondatsorozatot tett közzé:

- Nem létezik Tudományos Módszer (nagybetűk az eredetiben).
- A modern tudomány csak a jelenben és a jelennek létezik; inkább hasonlít valamilyen tőzsdei spekulációra, mint a természetről szóló igazság keresésére.
- Az új tudás csak akkor lesz tudomány, ha társadalmivá válik.
- A szokásos fizikai értelemben nem tulajdonítható független realitás sem a jelenségeknek, sem a megfigyelést végzőknek.
- A fizika fogalmi alapjai az emberi elme szabad találmányai. (Más fordításban [Kutrovátz et al., 2008]: alkotásai.)
- A tudósok a természetben nem felfedezik a rendet, hanem belehelyezik.
- A tudomány nem érdemli ki azt a széles körben elterjedt minősítését, hogy teljes mértékben objektív volna.
- A tudósokról festett kép, miszerint elfogulatlan, nyitott emberek volnának, akik pro és kontra mérlegelik az érveket, csalóka délibáb.
- A modern fizika néhány belső hittételen alapul. (Más fordításban [Kutrovátz et al., 2008]: A modern fizika a hit belső működésén alapul)
- A tudományos közösség elnéző a nem megalapozott, mondvacsinált beszámolókkal szemben. (Más fordításban [Kutrovátz et al, 2008]: A tudósközösség tolerálja a megalapozatlan történeteket.)
- A történelem bármelyik időszakában az elfogadható tudományos magyarázatoknak társadalmi meghatározói és társadalmi funkciói vannak. (Más fordításban [Kutrovátz et al., 2008]: Hogy mi számít elfogadható tudományos magyarázatnak, annak mindig vannak társadalmi meghatározói és funkciói.)

Ezek a mondatok, ahogy Shapin mondja, nem „tudományszociológusok és szimpati-